

BANK INWESTYCYJNY
Departament
Ekonomiczny i Planowania

Warszawa, sierpień 1951 r.

Z A G A D N I E N I A
I N W E S T Y C Y J N E

w  w i  t  l e
prasy i literatury ekonomicznej zagranic 

Nr	7
Rok	VI

S p i s   r z e c z y

W.D I A C Z E N K O
Rozrachunek gospodarczy, jako
soecjalistyczna metoda gospo-
darowania.

Woprosy Ekonomiki Nr 2
z dnia 26.III.1951 r.

BOZRACHUNEK GOSPODARCZY, JAKO SOCJALISTYCZNA

METODA GOSPODAROWANIA^{x)}

Woprosy Ekonomiki Nr 2
z dnia 26. III. 1951r.

Naród radziecki, rozentuzjanzmowany genialnymi wskazaniem
wielkiego Stalina, osiągnął pod kierunkiem partii komunistycznej
olbrzymie sukcesy w wykonaniu pięcioletniego planu odbudowy i roz-
woju gospodarki narodowej ZSRR. Osiągnięcia te są nowym jaskra-
wym przejawem wyższości i przewagi rozwijającego się i krzepnące-
go socjalistycznego ustroju gospodarczego, w porównaniu z rozdzie-
rzanym przez niemożliwe do pogodzenia sprzeczności zamierającym i
rozkładającym się ustrojem kapitalistycznym. W tym czasie, gdy
ZSRR pod wodzą Stalina niezwykle szybko nie tylko likwidował skut-
ki niebywałej co do swej skali i siły niszczycielskiej drugiej woj-
ny światowej, lecz o wiele przekroczył przedwojenny poziom rozwo-
ju zdolności sił wytwórczych, kraje kapitalistyczne staczają się
niepowstrzymanie ku najgłębszemu światowemu kryzysowi gospodar-
czemu.

Imperialiści amerykańscy i angielscy usiłują zapobiec kryzy-
sowi drogą wyścigu zbrojeń, awantur wojennych, rozpętywania trze-
ciej wojny światowej, wzmożonego nacisku na obniżenie stopy życio-
wej mas pracowniczych. Wynikiem tej agresywnej, w najwyższym stop-
niu reakcyjnej polityki, jest dalsze zaostrzenie wszystkich prze-
ciwieństw kapitalizmu, wzrost rewolucyjnego uświadomienia mas,
wzmocnienie walki przeciwko imperializmowi na całym świecie.

Z wyjątkową siłą zadźwięczały słowa towarzysza Stalina w je-
go rozmowie z korespondentem "Prawdy" w lutym 1951 r., słowa, które
zerwały maskę z oblicza laburzystowskich sługusów imperializmu,
zdemaskowały zamiary i taltykę sił agresorów pragnących nowej woj-
ny. "Potrzebna im jest wojna do osiągnięcia superzysków, do rabo-

x) Chozrasczot, kak socjalistический метод хозяйствования.

wania innych krajów. Są to miliarderzy i milionerzy, traktujący wojnę jako pozycję dochodową, dającą olbrzymie zyski. One to właśnie, te siły agresywne trzymają w swych rękach rządy reakcyjne i kierują nimi. Lecz jednocześnie boją się one swych narodów, które nie chcą nowej wojny i pragną utrzymania pokoju. Dlatego właśnie usiłują one, wykorzystać rządy reakcyjne w tym celu, by otumanić i okłamać swe narody, oszukać je i przedstawić nową wojnę jako obroną, a pokojową politykę krajów miłujących pokój - jako agresywną. Usiłują one oszukać swe narody. W tym celu, by narzucić im swe agresywne plany i wciągnąć je do nowej wojny".

W przeciwieństwie do krajów imperialistycznych Związek Radziecki niezmiennie prowadzi politykę zapobieżenia wojnie i utrzymania pokoju. Państwo Radzieckie zdemobilizowało po wojnie swą armię, skierowało ogromne, rosnące z roku na rok środki na odbudowę zniszczonej przez okupantów niemieckich gospodarki narodowej, na dalszy rozwój przemysłu służącego potrzebom pokojowym ludzkości, na zrealizowanie wspaniałego Stalinowskiego planu przeobrażenia przyrody, na wykonanie wielkich stalinowskich obiektów budowy komunizmu.

Pięciolecie powojenne wykazało ponownie w sposób nieodparty, że siły socjalizmu rosną, rozwijają się, krzepną, że kapitalizm skazany jest na zagładę, że zwycięstwo komunizmu na całym świecie jest nieuniknione.

Jedną z głównych sił, które zapewniły olbrzymie osiągnięcia w rozwoju gospodarki narodowej ZSRR w okresie powojennego planu pięcioletniego, jest natchniona przez idee Lenina - Stalina, zorganizowana przez partię bolszewików i przez nią kierowane wszechnarodowe socjalistyczne współzawodnictwo o jak najlepsze wykorzystanie wszystkich zasobów każdego przedsiębiorstwa, o najwyższe wskaźniki ekonomiczne pracy przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych.

Towarzysz Stalin wszechstronnie wykazał znaczenie i drogę realizacji najostrożniejszego reżimu oszczędności, wzrostu akumulacji wewnętrznej w przemyśle, zapobiegania wszelkiego rodzaju przeciekaniom i restrzykowania zbieranych środków, opanowania finansowo-ekonomicznej strony produkcji.

Jeszcze w r. 1926 w referacie "O sytuacji gospodarczej Związku Radzieckiego i o polityce partii" towarzysz Stalin nawoływał pracowników gospodarczych, by uczyli się wydawać środki rozsądnie, oszczędnie z największą korzyścią dla budowy socjalizmu. "Umiejętność wyda-

wania środków rozsądnie, oszczędnie jest nie...
ką, której nie można nauczyć się odrazu" ¹⁾, mówił towarzysze St.

W lutym 1931 r. na Pierwszej Wszechzwiązkowej Konferencji pracowników przemysłu socjalistycznego towarzysze Stalin, stwierdziwszy wielkie osiągnięcie przemysłu, wskazał, że osiągnięcia byłyby jeszcze większe, gdyby pracownicy naprawdę opanowali produkcję, jej technikę, jej stronę finansowo-ekonomiczną. ²⁾ W czerwcu tegoż roku na naradzie pracowników gospodarczych towarzysze Stalin zreferował najważniejsze warunki zwycięstwa na froncie gospodarczym, które weszły do historii pod nazwą "sześciu warunków towarzysza Stalina". Podkreślił on przy tym specjalnie konieczność likwidacji niegospodarności, oraz zdecydowanego wpojenia i ugruntowania rozrachunku gospodarczego, mówiąc: "Wykorzenienie niegospodarności, mobilizacja wewnętrznych zasobów przemysłu, wpojenie i ugruntowanie rozrachunku gospodarczego we wszystkich naszych przedsiębiorstwach, systematyczne obniżanie kosztu własnego, zwiększenie wewnętrznej akumulacji we wszystkich bez wyjątku gałęziach przemysłu. Oto jest droga wyjścia. A więc - wpojenie i ugruntowanie rozrachunku gospodarczego, zwiększenie akumulacji wewnętrznej przemysłu - oto zadanie" ³⁾.

O konieczności i znaczeniu systematycznego wzrostu wydajności pracy, obniżenie kosztu własnego, wpojenia rozrachunku gospodarczego Stalin mówił również na XVII zjeździe partii.

Orędem ogromnej wagi w walce o ulepszenie wskaźników ekonomicznych pracy przedsiębiorstw, o podniesienie ich socjalistycznej rentowności, o większe zainteresowanie się kierowników i całego kolektywu pracowniczego stroną finansowo-ekonomiczną działalności przedsiębiorstw, są dyrektywy towarzysza Stalina, dotyczące działania w ustroju socjalistycznym prawa wartości w przekształconej postaci. Kierując się genialnymi dyrektywami towarzysza Stalina osiemnasta konferencja partyjna z lutego 1941 zdecydowała skierować uwagę pracowników przemysłowych i transportowych na wskaźniki ekonomiczne, na pełniejsze i efektywniejsze wykorzystanie ekonomicznych narzędzi planowego kierowania gospodarką, do konsekwentnego stosowania reżimu oszczędności.

Towarzysz Malenkow w referacie swym na XVIII konferencji partyjnej ujawnił przyczyny braków i niedociągnięć w pracy wielu gałęzi

1) J. Stalin, Dzieła tom 8, str. 130 (ros.)

2) J. Stalin, Zagadnienia Leninizmu, wyd. III str. 329 (ros.)

3) Tamże, str. 347.

przemysłu i transportu oraz sformułował zasadnicze środki działania, które należy realizować dzień po dniu, ażeby zlikwidować całkowicie te braki i doskonalić systematycznie pracę przedsiębiorstw przemysłowych i transportu. Zarówno referat tow. Malenkowa, jak uchwała XVIII konferencji partyjnej stwierdzała, że jest rzeczą konieczną w przedsiębiorstwach uporządkowanie rachunkowości, zapewnienie należytej ochrony i właściwego wykorzystania instalacji, wszelkiego mienia i materiałów, oszczędne zużywanie surowców, paliwa, energii elektrycznej, narzędzi, przestrzeganie czystości i porządku, zlikwidowanie szurmowości, wprowadzenie harmonogramów, wykonania programu produkcyjnego, surowe przestrzeganie dyscypliny technologicznej, nieustanne doskonalenie techniki, mechanizowanie wszelkimi środkami pracochłonnych procesów produkcji. Konferencja zażądała, by pracownicy przemysłowi systematycznie studiowali ekonomiczną stronę działalności przedsiębiorstw, kierowali nią, troszczyli się o obniżenie kosztu własnego produkcji, o zwiększenie wydajności pracy, ugruntowanie dyscypliny pracy, właściwie organizowali pracę, utrwalali zasady jedno-osobowego kierownictwa, wpajali rozrachunek gospodarczy, szerzej rozwijali socjalistyczne współzawodnictwa i ruch stachanowski.

Oparty na wskazaniach J. Stalina referat towarzysza G.M. Malenkowa i uchwała XVIII konferencji WKP(b) stały się na czas długi programem pracy partyjnych organizacyj w dziedzinie przemysłu i transportu. Te wskazania zachowują swoje organizujące i mobilizujące znaczenie również i obecnie. Wykonanie tego programu wyraziło się w tym, że w pięciolatece powojennej wskaźniki ekonomiczne zajęły najważniejsze miejsce w socjalistycznym współzawodnictwie.

W r. 1948 powstał i szeroko rozwinął się ruch o ponad-planową akumulację. Ku końcowi 1948 r. ruch ten dał przeszło 6 miliardów rub. ponadplanowych zysków, a w tym 2 miliardy rb. pochodziło z przedsiębiorstw miasta Moskwy i Okręgu Moskiewskiego.

W r. 1949 rozwinęło się współzawodnictwo o jak najlepsze wykorzystanie obrotowych środków przedsiębiorstw, o przyśpieszenie częstotliwości ich obiegu, o oszczędzanie metali, paliw, energii elektrycznej i t.d., o podniesienie wszelkimi sposobami jakości produkcji. Powstał ruch mający na celu najzupełniejsze i najefektywniejsze wykorzystanie zdolności wytwórczej i należących do przedsiębiorstw terenów.

W r.1950 kolektywy przodujących przedsiębiorstw walczyły pomysłnie o zespolone oszczędności. Z inicjatywy inżyniera T.Kowalewa powstał i rozwinął się ruch o szerokie uogólnienie, przekazywanie i wpajanie doświadczeń przodujących stachanowców.

Rozwój ruchu stachanowskiego we wszystkich dziedzinach gospodarki narodowej znalazł swój wyraz w tworzeniu stachanowskich odcinków pracy, brygad, oddziałów, w przekształceniu całych fabryk i zakładów w przedsiębiorstwa o stachanowskich metodach pracy.

W powszechnym ruchu o lepsze wskaźniki ekonomiczne pracy przedsiębiorstwa przejawia się bezgraniczna troska mas pracowniczych ZSRR o wzrost potęgi naszej Ojczyzny, i bezgraniczne ich oddanie dziełu partii Lenina - Stalina.

Powszechny ruch ku pełniejszemu i efektywniejszemu wykorzystaniu wszystkich zasobów przedsiębiorstw rozwija się coraz szerzej z każdym dniem wysuwa coraz to nowe formy zwiększenia wydajności pracy społecznej. Jest bezwzględnie konieczne i ważne, by naukowcy pracownicy ekonomisci we współpracy z pracownikami praktykami, ze stachanowcami zajęli się prawdziwym, głębokim uogólnieniem doświadczeń i warunków tego ruchu, wykazali wszechstronnie jego niewyczerpaną efektywność w świetle zadań stopniowego przejścia od socjalizmu ku komunizmowi.

Pięciolatka powojenna, która zapewniła olbrzymie rozmiary i tempo budownictwa jest jednym z etapów urzeczywistnienia wspaniałego programu budowy komunizmu, nakreślonego przez towarzysza Stalina w historycznej jego mowie na zebraniu wyborczym w dniu 9.II.1946 r. Stworzenie olbrzymich budowli komunizmu na Wołdze i Dnieprze, na Krymie i w Turkestanie, realizacja środków walki z ppsuchą - wszystko to jest nowym wielkim krokiem naprzód w dziele tworzenia materialno-technicznej bazy komunizmu.

Zrealizowanie w życiu wspaniałego programu stalinowskiego budowy komunizmu, wynikających stąd konieczność olbrzymich inwestycji i szybkiego tempa akumulacji socjalistycznej - wszystko to wymaga dalszego rozwoju i pogłębienia socjalistycznego współzawodnictwa o najpełniejsze i najefektywniejsze wykorzystanie zasobów pracy, materiałów i pieniędzy na każdym odcinku, w każdym przedsiębiorstwie, w całej gospodarce narodowej. Jednocześnie wciągnięcie wszystkich pracowników gospodarki socjalistycznej do walki o wzrost wydajności pracy i ochronę własności socjalistycznej, o najlepsze wykorzystanie

zdolności wytwórczej i oszczędne wydatkowanie zasobów materiałowych i pieniężnych, o wyższą jakość produkcji, stanowi bardzo skuteczny środek wychowania komunistycznego stosunku do pracy i do produktu społecznego. O takim stosunku do sprawy pisał Lenin, jako o jednej z najważniejszych przesłanek komunizmu.

"Komunizm - nauczał Lenin - rozpoczyna się tam, gdzie zjawia się ofiarna przezwyciężająca ciężki trud, troska szeregowych robotników o zwiększenie wydajności pracy, o chronienie każdego puda zboża, węgla, żelaza i innych produktów, które dostają nie pracownicy osobiście i nie ich "bliscy", lecz "dalecy" czyli wszyscy członkowie społeczeństwa jako całość".

W ruchu wszechnarodowym o oszczędne wydatkowanie materiałów i pieniędzy, o wzrost wydajności pracy, o wyższą jakość produkcji przejawia się nowy komunistyczny stosunek do pracy i produktu społecznego - stosunek, który systematycznie wychowuje partia Lenina-Stalina.

Współzawodnictwo socjalistyczne o jak najlepsze warunki ekonomiczne pracy każdego przedsiębiorstwa, każdego pracownika, jest to potężny motor rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej. Pobudza ono do przedterminowego wykonania planów, do usprawnienia całej pracy przedsiębiorstw, jest jedną z najważniejszych dźwigni budowy społeczeństwa komunistycznego.

Dla rozwoju walki o jak najlepsze wykorzystanie posiadanych zasobów, dla wychowania komunistycznego stosunku do pracy i produktu społecznego ma duże znaczenie, doskonalenie, pogłębianie i wszechstronne wpajanie bolszewickich metod gospodarowania oraz właściwa organizacja pracy każdego przedsiębiorstwa na zasadach rozrachunku gospodarczego.

Kraj nasz rozporządza olbrzymimi zasobami i możliwościami pomyślanego budowania wyższej fazy społeczeństwa komunistycznego. Pod kierunkiem partii Lenina-Stalina stworzone zostały w latach pięciolatek stalinowskich ogromne siły wytwórczej, ZSRR stał się pod względem poziomu rozwoju technicznego czołowym krajem świata. We wszystkich gałęziach naszej gospodarki narodowej przedsiębiorstwa wzbogacają się nieustannie o nowe coraz doskonalsze maszyny i wyposażenia. Ustrój socjalistyczny zapewnia taką zdolność działania sił wytwórczych, jaka jest nie do pomyślenia w warunkach anarchicznej produkcji kapitalistycznej. Trzeba tylko, wykorzystując wszechstronnie niezmierną wyższość socjalistycznego ustroju gospodarczego, lepiej wyzyskiwać zasoby i możliwości wykonania i przekraczania planów.

To zaś, jak naucza towarzysz Stalin, zależy przede wszystkim od samych budowniczych społeczeństwa komunistycznego, od każdego uczestnika tego budownictwa, od jakości kierownictwa gospodarczego, od stopnia wpojenia i rozwoju bolszewickiego stylu pracy, socjalistycznych metod gospodarowania. Konieczne jest, poucza towarzysz Stalin, "by istniała chęć i umiejętność kierowania naszymi przedsiębiorstwami w ten sposób, by możliwości te zostały zrealizowane w życiu"⁵⁾.

Znaczenie rozrachunku gospodarczego, konieczność jego ugruntowania podkreślali niejednokrotnie Lenin i Stalin w związku z podstawowymi zadaniami budownictwa socjalistycznego. Lenin i Stalin opracowali główne zasady rozrachunku gospodarczego. Pod ich kierunkiem rozrachunek gospodarczy, jako metoda gospodarowania socjalistycznego, wpojony został głęboko w praktyce przedsiębiorstw socjalistycznych. Zagadnienia rozrachunku gospodarczego są zawsze w centrum uwagi partii i rządu Radzieckiego. Zasadami rozrachunku gospodarczego przesiąknięte są uchwały partii i rządu w sprawach gospodarczych.

Partia i Towarzysz Stalin pouczają, że właściwa organizacja i konsekwentne stosowanie rozrachunku gospodarczego, oraz walka o jego ugruntowanie przyczyniają się do udoskonalenia wszystkich stron działalności socjalistycznych przedsiębiorstw i organizacji. Wskazania tow. Stalina w sprawie rozrachunku gospodarczego, podane w historycznej jego pracy "Nowa sytuacja - nowe zadania budownictwa gospodarczego" służy w okresie dwóch dziesięcioleci i długo służyć będą jako wytyczne pracy w dziedzinie ugruntowania gospodarki socjalistycznych przedsiębiorstw.

Na podstawie wskazań stalinowskich XVIII zjazd partii w uchwale dotyczącej trzeciego planu pięcioletniego rozwoju gospodarki ZSRR na lata 1938-1942 oraz XVIII konferencja partyjna w uchwałach swych o zagadnieniach gospodarczych podkreśliły, że konieczne jest wpojenie i ugruntowanie rozrachunku gospodarczego. Odpowiednio do stalinowskich wskazań "Ustawa o pięcioletnim planie odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej ZSRR na lata 1946-1950" sformułowała jako doniosłe zadanie "podniesienie znaczenia zysku i rozrachunku gospodarczego w gospodarce narodowej, jako dodatkowego bodźca wzrostu produkcji."

---

5) J. Stalin, Zagadnienia leninizmu wyd. 11 str. 323 (ros.)

**ZAGADNIENIA
INWESTYCYJNE**

w świetle

prasy i literatury ekonomicznej zagranicą

W A R S Z A W A

W toku wykonywania planu pięcioletniego stworzono warunki dla dalszego rozwoju i ugruntowania rozrachunku gospodarczego.

W roku 1947 zniesiono kartkowy system zaopatrzenia i przeprowadzono reformę walutową, która zlikwidowała skutki wojny w dziedzinie obiegu pieniężnego, przywróciła pełnowartościowy rubel radziecki, zwiększyła rolę i znaczenie pieniądza w gospodarstwie narodowym. Wielokrotna niższa cen detalicznych w handlu państwowym i spółdzielczym podniosła poważnie płace realne robotników i urzędników a także dochody pieniężne kolchoźników.

Przeprowadzona w r. 1949 i 1950 reforma cen hurtowych i likwidacja systemu dotęcyj państwowych, osłabiającego niektóre wynikające z rozrachunku gospodarczego bodźce rozwoju produkcji i obrotu towarowego, zwiększyły zainteresowanie przedsiębiorstw w wynikach swojej działalności, przyczyniły się do poprawienia opartych na zasadzie rozrachunku gospodarczego stosunków wzajemnych pomiędzy przedsiębiorstwami jako dostawcami i nabywcami.

Zmiana warunków premiowego systemu płac pracowników inżynierjno-technicznych, objęcie wskaźnikami służącymi za podstawę premiowania również wykonanie zadań planowych w zakresie obniżenia kosztu własnego produkcji - wszystko to zwiększyło zainteresowanie pracowników inżynierjno-technicznych we wskaźnikach ekonomicznych pracy przedsiębiorstw. Wznowiono w ulepszonych w stosunku do przedwojennych formach fundusz dyrektora i system premiowania za oszczędzanie paliw i energii elektrycznej. Udoskonalono planowanie produkcji i jej wskaźników jakościowych na podstawie wprowadzenia średnio-progresywnych norm wykorzystania urządzeń i materiałów. Zastosowano środki dla dalszego ugruntowania dyscypliny planowej i produkcyjnej.

Dzięki tym warunkom i nieustannej, wnikliwej pracy partii skierowanej na wzmożenie zainteresowania pracowników przemysłowych i innych gałęzi gospodarki narodowej sprawami gospodarczymi i finansowymi, wciągnięto szerokie masy pracowników gospodarki socjalistycznej do walki o wpojenie i ugruntowanie zasad rozrachunku gospodarczego. Zwiększyło to w olbrzymim stopniu jego rolę i znaczenie.

Powszechne dążenie, ku lepszemu wykorzystaniu zasobów gospodarki narodowej, ku lepszym wskaźnikom ekonomicznym pracy wszystkich przedsiębiorstw, ugruntowało oparte na rozrachunku gospodarczym bodźce racjonalnej organizacji procesów produkcji i obrotu towarów.

Z drugiej zaś strony wpojenie i ugruntowanie rozrachunku gospodarczego jako metody gospodarowania socjalistycznego, która maksymalnie zwiększa zainteresowanie każdego przedsiębiorstwa w wynikach swej działalności, a tym samym pobudza do maksymalnego obniżenia kosztów produkcji i obrotu na jednostkę produkcji, rozszerza możliwości dalszego rozwoju współzawodnictwa socjalistycznego o reżym oszczędności, o lepsze wykorzystanie wszystkich zasobów przedsiębiorstw, o ponadplanową akumulację.

Wykonanie wspnianiałego stalinowskiego programu budowy komunizmu wymaga jeszcze większego rozwoju i ugruntowania zasad rozrachunku gospodarczego, ostatecznego zlikwidowania niegospodarności, obniżania kosztu własnego produkcji, mobilizowanie wszystkich zasobów i możliwości, oraz wszystkich źródeł akumulacji.

X

X

X

Dla nauki ekonomicznej i praktyki gospodarczej, a w szczególności dla wyjaśnienia treści i roli rozrachunku gospodarczego, jako socjalistycznej metody gospodarowania, jego powiązań wzajemnych z prawami rozwoju gospodarki socjalistycznej, ma wyjątkowe znaczenie dokonane przez wielkiego koryfeusza nauki, towarzysza Stalina odkrycie działania w ZSRR prawa wartości w przekształconej postaci.

Zasadniczym prawem rozwoju gospodarki socjalistycznej jest planowanie. Jest ono właściwością gospodarki socjalistycznej, jako wielkiej gospodarki społecznej, której podstawą jest własność społeczna narzędzi i środków produkcji. Społeczeństwo socjalistyczne nie może istnieć i rozwijać się bez planowania. Poprzez planowanie, poprzez gospodarczo-organizatorską i kulturalno-wychowawczą działalność organów państwa Radzieckiego pod kierownictwem partii komunistycznej realizuje się działanie wszystkich innych praw rozwoju gospodarki socjalistycznej, zapewnia się systematyczne obniżanie kosztów produkcji, nieustanny wzrost dobrobytu mas pracujących.

Jedną z właściwości planowania gospodarki narodowej w socjalistycznym stadium rozwoju społeczeństwa komunistycznego polega na wykorzystaniu środków kierowanie gospodarką. Przekształcenie prawa wartości po zwycięstwie rewolucji socjalistycznej polega właściwie na tym, że prawo to wykorzystuje świadomie, planowo państwo socjalistyczne odpowiednio do swych funkcji

i zadań budownictwa komunizmu.

W społeczeństwie socjalistycznym produkty pracy są towarami. Praca zużyta na wytworzenie towarów ma charakter dwoisty. Z jednej strony jest to konkretna praca pracowników różnych zawodów w różnych gałęziach produkcji, stwarzająca różnorodne wartości użytkowe, odpowiadające różnorodnym potrzebom społeczeństwa i jego obywateli. Z drugiej zaś strony jest to wkład ludzkiej siły roboczej wogóle, niezależnie od jej konkretnej treści, czyli jest to praca abstrakcyjna, tworząca wartość towarów. Ceny towarów są właśnie pieniężnym wyrazem ich wartości. Działanie prawa wartości przejawia się również w tym, że każdy towar posiada koszt własny, który jest pieniężnym (wartościowym) wyrazem nakładów na produkcję.

Koszt własny produkcji, jak wiadomo, obejmuje koszty materiałowe produkcji, płace i koszty ogólne.

Wartość każdego towaru zawiera po pierwsze przeniesioną wartość środków produkcji zużytych w procesie wytwarzania danego towaru, czyli wkład uprzedmiotowionej przeszłej pracy, i po drugie wartość stworzoną na nowo, jako wynik wkładu żywej ludzkiej siły roboczej.

Wkład pracy żywej i uprzedmiotowionej na wyprodukowanie tego samego towaru może poważnie się różnić zależnie od wyposażenia technicznego przedsiębiorstw, od kwalifikacji pracowników, od organizacji ich pracy i t.p. Jest rzeczą oczywistą, że wartości towaru nie może określać dowolny wkład pracy na jego wytworzenie. Wartość tę określa społecznie niezbędny wkład pracy.

Prawo wartości wyraża właśnie konieczność sprowadzenia wkładu żywej i uprzedmiotowionej pracy na wytworzenie towarów do wkładów społecznie niezbędnych, tworzących wartość towarów. Ma to bardzo doniosłe znaczenie dla likwidowania nakładów zbędnych, niegospodarności, oraz dla zapewnienia koniecznych proporcji gospodarczych.

W warunkach anarchicznej gospodarki kapitalistycznej społeczny wyraz wkładu pracy i sprowadzenie jego do wkładu społecznie niezbędnego następuje żywiołowo, wskutek czego trwoni się siły wytwórcze. Własność prywatna środków produkcji, pogoń za maksymalnym systemem jako cel produkcji kapitalistycznej, nieprzezwyciężalne przeciwieństwo pomiędzy społecznym charakterem produkcji a prywatnym kapitalistycznym przywłaszczaniem jej wyników -- wszystko to powoduje nieuchronnie kryzysy ekonomiczne, wstrząsające całym kapita-

listyocznym ustrojem gospodarczym. Kryzysy ekonomiczne są dowodem niezdolności kapitalizmu do racjonalnego wykorzystania potężnych sił wytwórczych społeczeństwa, oraz dowodem nieuchronności zagłady kapitalizmu.

W ZSRR dzięki zlikwidowaniu własności prywatnej środków produkcji i planowemu prowadzeniu gospodarki usunięta jest możliwość kryzysów ekonomicznych. Praca w społeczeństwie socjalistycznym jest pracą bezpośrednio-społeczną, zorganizowaną planowo w interesie całego społeczeństwa.

Plan określa w ZSRR proporcje, tempo, kierunek rozwoju gospodarki narodowej, podział zasobów materialnych i siły roboczej pomiędzy poszczególnymi gałęziami produkcji. W planowym trybie ustala się ceny na wszystkie towary, normy nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na wytworzenie różnorodnych produktów pracy, w postaci ustalonych zadań w dziedzinie wydajności pracy (planowe normy produkcji) planowe normy zużycia surowców, materiałów, paliwa, energii elektrycznej, planowe normy wykorzystania urządzeń technicznych itd. Plan określa więc zarówno ogólną masę niezbędną społecznie pracy, którą włożyć należy do różnych gałęzi gospodarki, jak i niezbędne społecznie nakłady pracy na wytworzenie poszczególnych rodzajów towarów lub ich grup.

Wysokość niezbędnych społecznie nakładów pracy na wytworzenie tego lub innego towaru określają warunki jego produkcji w przedsiębiorstwach wytwarzających największą masę produkcji danego rodzaju. Warunki te obejmują kwalifikacje pracowników, wyposażenie techniczne przedsiębiorstwa, mechanizację pracochłonnych procesów, formy organizacji pracy i t.p. Warunki te - a więc i poziom społecznie niezbędnych nakładów, określających wartość towarów, - nie są niezmiennie. Rozwój społecznych sił wytwórczych wyraża się w systematycznym zmniejszaniu się niezbędnych społecznie nakładów pracy na wykonanie każdego towaru, w obniżaniu kosztów towaru.

W planowej gospodarce socjalistycznej poziom społecznie niezbędnych nakładów pracy, który musi być osiągnięty w wyniku wzrostu wydajności całej pracy społecznej, określają planowe normy narodowej gospodarki i zadania ustalane dla danej gałęzi produkcji albo dla gospodarki narodowej w całości. Normy te różniczkują się dla poszczególnych przedsiębiorstw zależnie od warunków pracy każdego z nich. Dla niektórych przedsiębiorstw, najbardziej nowoczesnych, wyznacza się normy tych nakładów niższe niż dla całej danej gałęzi;

czyli niższe od planowego poziomu społecznie niezbędnych nakładów na wyprodukowanie towarów danego rodzaju. Innym zaś przedsiębiorstwom opóźnionym pod względem technicznym i organizacji produkcji wyznacza się normy wyższe od tego poziomu. We wszystkich przypadkach planowe normy i zadania powinny nastawiać przedsiębiorstwa socjalistyczne na zmniejszanie nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na jednostkę produkcji.

Wykonanie i przekroczenie zadań planowych, zmniejszanie nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej do poziomu norm planowych i poniżej tych norm, mają niezmiernie doniosłe znaczenie. Niewykonanie planu pod względem ilościowych i jakościowych wskaźników, przekroczenie planowych norm nakładów pociąga za sobą straty materiałowe, pracy i pieniężne, łamie planowe proporcje (stosunki) w wytwarzaniu i podziale produktu społecznego, utrudnia zaopatrzenie, zwalnia tempo rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej. Nie wymaga udowodnienia fakt, że nakłady ponadplanowe bądź prowadzą do niewykonania programu produkcyjnego danego przedsiębiorstwa, bądź pochłaniają dodatkowe środki kosztem zaopatrzenia innych przedsiębiorstw, albo kosztem rezerw. Ścisłe przestrzeganie ustalonych w planie norm nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej, wykonanie zadań co do wzrostu wydajności pracy i obniżenia nakładów materiałowych, ścisłe przestrzeganie ustalonych cen — oto najważniejszy obowiązek każdego pracownika przedsiębiorstwa socjalistycznego.

Na to by planowe normy i zadania były bodźcem do obniżania nakładów pracy, należy normy te ustalać na poziomie niższym od rzeczywistych średnich nakładów pracy w danej gałęzi produkcji albo w danym przedsiębiorstwie. Z drugiej jednak strony planowych norm i zadań określających obniżony poziom niezbędnych społecznie nakładów pracy, który ma być osiągnięty w ciągu planowanego okresu, nie można ustalić na podstawie praktyki tylko przodujących przedsiębiorstw i najlepszych pracowników. Partia i rząd Radziecki stosują zasadę ustalania średnio-progresywnych planowych norm i zadań.

Średnio-progresywne planowe normy, po pierwsze, nastawiają całą masę pracowników przemysłowych na zmniejszanie społecznie niezbędnych nakładów, na obniżanie kosztu każdego towaru; po drugie, normy te są dostępne dla szerokiej masy pracowników przemysłowych. Uzasadnione technicznie średnio-progresywne normy nakładu pracy żywej i uprzedmiotowionej stanowią poważną siłę organizującą. Mobilizują one pracowników przedsiębiorstw socjalistycznych do walki o

wzrost wydajności pracy, o lepsze wykorzystanie zdolności wytwórczych, o oszczędniejsze rozchodowanie materiałów.

Opracowanie zadań planowych w zakresie wskaźników ilościowych i jakościowych, planowych średnio-progresywnych norm nakładu pracy żywej i uprzedmiotowionej nie wyczerpuje bynajmniej sprawy planowania nakładu pracy. Towarzysz Stalin poucza, że plan jest żywą i praktyczną działalnością milionowych mas pracujących, zorganizowaną i skierowaną ku osiągnięciu określonych celów, ku rozwiązaniu postawionych zadań. Planowe normy i zadania są tylko punktem wyjścia i pierwiastkiem organizującym w twórczym procesie, którego wynikiem jest sprowadzenie nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na wytworzenie towarów do nakładów społecznie niezbędnych oraz obniżenie samych tych społecznie niezbędnych nakładów pracy. Tylko w praktycznej codziennej działalności ludzi mogą być ujawnione i wykorzystane wszystkie istniejące w przedsiębiorstwach zasoby i możliwości zwiększenia wydajności pracy, racjonalizacji produkcji, wyprowadzenia reżimu oszczędności w rozchodowaniu materiałów i pieniędzy, czyli wszelkie możliwości obniżenia nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na jednostkę produkcji.

"Żaden plan pięcioletni nie może uwzględnić wszystkich tych możliwości, które kryją się w łonie naszego ustroju i które odkrywa się dopiero w toku pracy, w toku wykonywania planu w fabryce, w zakładzie, w kołchozie, w sowchozie, w rejonie i t.d." ⁶⁾ - mówił towarzysz Stalin na XVI zjeździe partii.

Właściwe ustalenie w planowym trybie norm nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej jeszcze nie wystarcza. Trzeba wpoić te normy w praktyce, zorganizować kontrolę ich przestrzegania, walczyć przeciwko ich przekraczaniu, walczyć o maksymalną oszczędność. Z drugiej zaś strony należy zapewnić systematyczną kontrolę planowych norm w praktyce gospodarce, ujawnienie we właściwym czasie konieczności ich obniżania w miarę wzrostu wydajności pracy społecznej. Niezmienne normy planowe - to zastój. Systematyczne obniżanie planowych norm nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej jest koniecznym warunkiem rozwoju społeczeństwa socjalistycznego i koniecznym wynikiem tego rozwoju. Planowe normy są naprawdę normami społecznie niezbędnymi tylko pod tym warunkiem, że są one oparte na osiągnięciach nauki i techniki, że uwzględniają w wysokim stopniu najlepsze doświadczenia, że ustala się je na podstawie uogólnienia praktyki i potwierdza się przez doświadczenia praktyczne.

6) J. Stalin, Dzieła t.12 str.347 (ros.)

W planowej gospodarce socjalistycznej obniżenie poziomu niezbędnych społecznie nakładów na wytworzenie jednostki produkcji, albo innymi słowy, obniżenie kosztów ~~tworzenia~~ towaru następuje w drodze przestrzegania planowych norm nakładów i zmniejszania faktycznych nakładów w poszczególnych przedsiębiorstwach i odcinkach pracy w stosunku do tych norm, w drodze oszczędzania pracy żywej i uprzedmiotowionej. Jest to wynik organizowanej przez partię Lenina i Stalina twórczej, racjonalizatorskiej działalności uczonych i praktyków.

Najpierw poszczególni pracownicy, a następnie całe przedsiębiorstwa, dzięki doskonaleniu techniki, technologii i organizacji produkcji, dzięki wzrostowi kwalifikacji kadr, zaczynają produkować towary z nakładem pracy niższym od społecznie niezbędnego. Są to nowatorzy produkcji i przodujący, czołowe przedsiębiorstwa. Cieszą się one u nas powszechnym poważaniem, pracę ich owiewa sława, robotę ich służy za wzór pracowników innych odcinków i przedsiębiorstw. Praktykę przedsiębiorstw najlepszych przejmuje następnie większa część przedsiębiorstw. W wyniku ostatecznym zmniejszone nakłady pracy przodujących robotników i przodujących przedsiębiorstw zaczynają przeważać w całej produkcji danej grupy towarów, czyli stają się nakładami społecznie niezbędnymi. Lecz jednocześnie nowatorzy, stachanowcy idą dalej, dochodzą do jeszcze większej obniżki nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na jednostkę produkcji, i tą drogą wskazują nowe wzory ~~wysokiej~~ wydajności pracy, nowy poziom, do którego niżone być mogą nakłady niezbędne społecznie.

Siła naszego ustroju socjalistycznego polega i na tym, że na drodze tego twórczego postępowego ruchu nie tylko nie ma żadnych przeszkód, lecz że cały nasz ustrój wszelkimi środkami pobudza ten ruch, że biorą w nim udział coraz to szersze masy w miarę naszego posuwania się ku komunizmowi.

Dzięki planowej organizacji produkcji społecznej, dzięki zainteresowaniu każdego pracownika w ogólnych osiągnięciach, szerokiej wymianie doświadczeń, rozwojowi współzawodnictwa socjalistycznego, które podciąga pozostałych w tyle do poziomu przodujących, proces przemiany w przodujących przedsiębiorstwach obniżania nakładów pracy w nakłady społecznie niezbędne, — dokonywa się w społeczeństwie socjalistycznym bez porównania szybciej niż w ustroju kapitalistycznym, z jego tajemnicą handlową i pogonią za maksymalnym zyskiem. Proces ten przebiega u nas planowo, na podstawie organizowanego przez partię i państwo socjalistyczne entuzjazmu pracy mas nie zaś żywio-

łowo, na ślepo jak w ustroju kapitalistycznym.

Zmniejszenie nakładów pracy w przodujących przedsiębiorstwach i odcinkach w porównaniu z nakładami społecznie niezbędnymi znaczy, że nowatorzy produkcji, stacjonarowi i przodujące przedsiębiorstwa wytwarzają nadwyżkę dodatkowego produktu. Godzina ich pracy wytwarza większą wartość niż godzina pracy w innych przedsiębiorstwach i odcinkach. Umożliwia to naszemu państwu skierowanie większych środków na budowę i renowację urządzeń przedsiębiorstw, na tworzenie rezerw państwowych, na wzrost dobrobytu narodu radzieckiego.

Tak więc społeczeństwo socjalistyczne jest zawsze zainteresowane — po pierwsze obniżaniem nakładów pracy w pozostających w tyle przedsiębiorstwach i odcinkach pracy do poziomu nakładów społecznie niezbędnych; po drugie — obniżeniem tych społecznie niezbędnych nakładów pracy drogą zastosowania zdobyczy nauki, doskonalenia techniki, technologii i organizacji produkcji, zwiększania kwalifikacji ludr, rozwoju działalności racjonalizatorskiej, szerokiego rozpowszechniania najlepszych doświadczeń praktyki. Na tym polega jeden z głównych zadań planowego kierowania gospodarką. Do pomyślnego rozwiązania tego problemu przyczynia się w najwyższym stopniu organizacja pracy przedsiębiorstw socjalistycznych i zarządu nimi na zasadach rozrachunku gospodarczego.

Rozrachunek gospodarczy jest oparty na świadomym wykorzystaniu prawa wartości — metodą planowej organizacji działalności przedsiębiorstw socjalistycznych i zarządu nimi, zapewniającą najlepsze warunki po temu, by pobudzać do systematycznego obniżania nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na jednostkę produkcji oraz do zwiększania akumulacji. Rozrachunek gospodarczy jest socjalistyczną metodą oszczędzania czasu.

X

X

X

W planowej gospodarce socjalistycznej główne kryterium oceny pracy przedsiębiorstwa w całości i każdego jego pracownika stanowi stopień wykonania planów w zakresie wskaźników ilościowych i jakościowych, zgodność nakładów faktycznych z ustalonymi normami.

i pomnażanie społecznej własności socjalistycznej.

Znaczenie rozrachunku gospodarczego jako socjalistycznej metody gospodarowania polega przede wszystkim właśnie na tym, że sy-

tuację finansowo-gospodarczą każdego przedsiębiorstwa, jego dochody i wydatki uzależnia on bezpośrednio od efektywności wykorzystania przez to przedsiębiorstwo swych zasobów, od stopnia wykonania wyznaczonych mu zadań planowych, - czyli od jakości i wyników jego działalności.

Każde przedsiębiorstwo socjalistyczne:

- a) otrzymuje zasoby materiałów, siły roboczej i pieniężne odpowiednio do planowych norm nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej i do rzeczywistych, realnych potrzeb, w miarę wykonywania planów produkcji i jej realizacji;
- b) płaci za surowce, materiały, paliwo, energię elektryczną i t.p. według ustalonych cen planowych;
- c) włącza do kosztu własnego swej produkcji zużycie środków według ustalonych planowych norm amortyzacji biorąc za punkt wyjścia planową wycenę środków trwałych;
- d) wypłaca zarobki robotnikom i urzędnikom odpowiednio do planowych norm pracy i planowych taryf (stawek) opłacania pracy;
- e) realizując (sprzedaje) swą produkcję po ustalonych planowych cenach.

Wszelkie niewykonanie planowych zadań pod względem wskaźników ilościowych i jakościowych, przekroczenie planowych norm nakładów przy należytej organizacji działalności przedsiębiorstwa na podstawie rozrachunku gospodarczego wywołuje pogorszenie jego sytuacji finansowo-gospodarczej oraz trudności w terminowym i całkowitym zaspokojeniu wszystkich bieżących potrzeb przedsiębiorstwa. Natomiast wykonanie planowych zadań z nadwyżką, zmniejszenie nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na jednostkę produkcji w porównaniu z normami - pozwala przedsiębiorstwu nie tylko systematycznie zaspokajać wszystkie swe planowe potrzeby, lecz również przekraczać plan, dawać krajowi zwiększoną produkcję lepszej jakości oraz wyższą akumulację. Zależność sytuacji finansowo-gospodarczej przedsiębiorstwa od stopnia wykonania zadań planowych, od jakości i wyników jego działalności jest właśnie podstawą opartej na rozrachunku gospodarczym kontroli przy pomocy rubla, która stanowi bardzo ważny czynnik pobudzający do ulepszania pracy przedsiębiorstw.

Zapewniając każdemu pracującemu na zasadach rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstw określone środki trwałe (budynki, urządzenia, wyposażenie techniczne) i dając mu do dyspozycji środki obrotowe odpowiadające ustalonym dla niego zadaniom planowym - państwo nakłada na przedsiębiorstwo odpowiedzialność za wykonanie planów, za wyniki jego działalności gospodarczej. Państwo wymaga, by przedsiębiorstwo wykorzystywało wszystkie swe zasoby jak najoszczędniej i najbardziej efektywnie, aby przedsiębiorstwo nieustannie troszczyło się o skompensowanie poczynionych nakładów i nie tylko pokrywało te nakłady z wpływów z realizacji swej produkcji, lecz dawało również akumulację wewnątrz-przemysłową, konieczną do zwiększenia środków samego przedsiębiorstwa, do pokrycia wydatków ogólnopństwowych, do rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej.

Realizacja zasady odpowiedzialności za wykorzystanie środków, za wyniki swej działalności jest niezbędnym warunkiem opartej na rozrachunku gospodarczym organizacji pracy przedsiębiorstwa. Zasada ta skierowana jest przeciw marnotrawstwu środków, przeciw pogwałceniu interesu ogólnopństwowego. Troska o całość i o najbardziej efektywne wykorzystanie wszystkich zasobów przedsiębiorstwa jest obowiązkiem każdego pracownika przedsiębiorstwa.

Zasada odpowiedzialności zakłada przestrzeganie osobistej odpowiedzialności za wykorzystywanie środków i możliwością manewrowania nimi, w celu osiągnięcia lepszych wyników przy najściślejszej ewidencji zasobów każdego przedsiębiorstwa i wszystkich warunków jego działalności. Osiąga się to drogą pozostawienia przedsiębiorstwu pewnej samodzielności gospodarczo-operacyjnej. Każde przedsiębiorstwo działające na zasadach rozrachunku gospodarczego ma samodzielny bilans i własny rachunek rozliczeniowy w Banku Państwa; ma ono również prawo zawierania umów gospodarczych z innymi przedsiębiorstwami i organizacjami gospodarczymi i otrzymywania kredytu bankowego.

W warunkach gospodarki planowej nadawać można samodzielność gospodarczo-operatywną tylko w granicach narodowego planu gospodarczego i na jego podstawie, w celu wykonania i przekroczenia zadań planowych w interesie całości gospodarki narodowej.

Samodzielność państwowego socjalistycznego przedsiębiorstwa, pracującego na zasadach rozrachunku gospodarczego, polega na uprawnieniu go do tego, by - dysponując przydzielonymi przez państwo za-

sobami i wykorzystując wszystkie swe możliwości wewnętrzne - wyszukiwało ono i wybierało najlepsze drogi i metody osiągnięcia postanowionych przed nim celów, najlepsze drogi i metody wykonania i przekroczenia ustalonych zadań planowych. Interes opartego na zasadach rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstwa musi zawsze być podporządkowany interesowi ogólnopaństwowemu. Wykorzystanie środków ze szkoda interesu ogólnopaństwowego, ze szkoda wykonania narodowego planu gospodarczego jest niedopuszczalnym spaceniem rozrachunku gospodarczego.

Przestawienie przedsiębiorstwa na rozrachunek gospodarczy nie daje jeszcze samo przez się wszystkich warunków usunięcia możliwości tego rodzaju wypaczeń. Samodzielność gospodarczo-operatywna przedsiębiorstwa pracującego na zasadach rozrachunku gospodarczego, niezbędna w tym celu, by jego pracownicy mogli przejawiać inicjatywę w celu zapewnienia całości i lepszego wykorzystania przydzielonych zasobów, umożliwia jednocześnie pokrywanie niedociągnięć w pracy drogą przekroczenia planowo-finansowej dyscypliny. Narusza to wynikającą z rozrachunku gospodarczego zależność finansowo-gospodarczej sytuacji przedsiębiorstwa od stopnia wykonania przez nie zadań planowych, od jakości i wyników jego działalności. Dlatego konsekwentna realizacja zasad rozrachunku gospodarczego zakłada istnienie najściślejszej bolszewickiej kontroli działalności przedsiębiorstwa na zasadach rozrachunku gospodarczego oraz dokładną ewidencję tej działalności. Bez takiej ewidencji i kontroli nie może być rzeczywistej, realnej odpowiedzialności przedsiębiorstw za jakość i wyniki ich działalności.

W pogoni za zyskiem kierownicy poszczególnych przedsiębiorstw wchodzi na drogę dowolnego zmieniania asortymentu produkcji, mianowicie zwiększają maksymalnie produkcję bardziej "zyskowych" gatunków i rodzajów wyrobów kosztem zmniejszenia produkcji wyrobów mniej "zyskowych". Taki kierunek pracy musi oczywiście przynieść szkodę gospodarce narodowej, ponieważ przy ustalaniu planowego asortymentu produkcji uwzględnia się potrzeby społeczeństwa i możliwości zaspokojenia tych potrzeb przy danych zasobach. Naruszenie planowego asortymentu grozi powstaniem dysproporcji.

Dążąc do wykonania i przekroczenia zadań planowych w zakresie produkcji globalnej niektórzy kierownicy przedsiębiorstw zamykają oczy na koszt własny i jakość produkcji, dają wyroby niskiego gatunku, nie odpowiadające ustalonym wymaganiom. Oczywiście takie "wykonanie" i "przekroczenie" planu jest w istocie jego załamaniem. Wysoki

Koszt własny produkcji jest wyrazem niegospodarności, zwalnia tempo socjalistycznej akumulacji. Niska jakość produkcji tak samo, jak jej niekompletność odbija się ujemnie na pracy innych przedsiębiorstw, zużytkowujących dane wyroby i szkodzi zaspokojeniu potrzeb obywateli radzieckich.

Dopuszczając nakłady niezgodne z zasadą gospodarności, a wskutek tego nie wykonując planu zysku, albo zjadając nawet własne środki obrotowe (jeżeli wskutek wysokiego kosztu własnego realizuje się produkcję ze stratą) kierownicy przedsiębiorstw, zapominający o interesie państwa, usiłują przerzucić konsekwencje swej niegospodarności na inne przedsiębiorstwa, wstrzymując opłacanie rachunków dostawców i wysyłając nienadającą się do użycia lub niekompletną produkcję swoim odbiorcom. Niestety zdarzają się jeszcze w praktyce przypadki nielegalnego zadłużenia lub wierzytelności, powstające wskutek zalegania z wypłatami i wywołujące nieraz "łańcuch niepłacenia". W wyniku ostatecznym nawet dobrze pracujące przedsiębiorstwa znajdują się w trudnej sytuacji finansowej wskutek niepunktualności swych odbiorców.

Biorąc pod uwagę znaczenie wszechstronnej analizy działalności przedsiębiorstw dla jej właściwej, sprawiedliwej oceny, partia i rząd radziecki ustalili jako minimalny zespół wskaźników: wykonanie planu produkcyjnego pod względem ilości, jakości, asortymentu i kosztu własnego. W związku z rozwojem współzawodnictwa o lepsze wykorzystanie środków obrotowych powstaje wniosek o włączenie do minimalnej listy wskaźników również wykonania planowego zadania w zakresie przyćpienia obiegu środków przedsiębiorstwa.

Świadomość tego, że robotnicy pracują nie na kapitalistę, lecz na własne państwo i konsekwentne stosowanie socjalistycznej zasady "Od każdego według jego zdolności, każdemu według jego pracy" - zapewniają głębokie osobiste zainteresowanie każdego pracownika w ilości, jakości i wynikach jego pracy. Oparta na zasadzie rozrachunku gospodarczego organizacja pracy przedsiębiorstw z jednej strony bazuje na tym zainteresowaniu a z drugiej - zwiększa je drogą tworzenia i odpowiedniego wykorzystania specjalnych funduszy o charakterze bodźców, wśród których odgrywa rolę najważniejszą fundusz dyrektora przedsiębiorstwa. Dzięki temu od jakości i wyników pracy przedsiębiorstwa, od wykonania zadań planowych zależy nie tylko sytuacja finansowo-gospodarcza przedsiębiorstwa jako całości, lecz również w znacznym stopniu poziom dobrobytu jego pracowników. Im lepiej pracuje przedsiębior-

stwo, im większe są jego osiągnięcia w zakresie wykonania zadań planowych i oszczędności środków, tym więcej środków może ono przeznaczyć na premiovanie i obsługę kulturalno-bytową swych pracowników.

Zlikwidowanie braku osobistej odpowiedzialności i ugruntowanie odpowiedzialności za właściwe wykorzystanie zasobów, za wyniki swej działalności, samodzielność gospodarczo-operatywna i prawo manewrowania zasobami, w celu wykonania i przekroczenia zadań planowych, najściślej rachunkowość i kontrola, materialne zainteresowanie pracowników w wynikach działalności przedsiębiorstwa -- oto najważniejsze zasady rozrachunku gospodarczego. Konsekwentna ich realizacja zapewnia właśnie głęboką, opartą na rozrachunku gospodarczym zależność stanu finansowo-gospodarczego każdego przedsiębiorstwa, jego dochodów i wydatków od efektywności wykorzystania zasobów, od stopnia wykonania planowych zadań, od jakości i rezultatów jego działalności.

Dzięki opartej na rozrachunku gospodarczym organizacji każde przedsiębiorstwo jest, po pierwsze, w najwyższym stopniu zainteresowane w zmniejszeniu nakładu pracy żywej i uprzedmiotowionej na jednostkę produkcji, w wykonaniu i w przekraczaniu zadań planowych, a po drugie -- każde przedsiębiorstwo może o to walczyć drogą właściwego wykorzystania swych zasobów, drogą przejawiania gospodarczej inicjatywy. Porównując rzeczywiste nakłady i wyniki swej pracy z planowymi normami nakładów i planowymi zadaniami, przedsiębiorstwo pracujące na zasadach rozrachunku gospodarczego odczuwa w każdej chwili, w jakim stopniu nakłady jego odpowiadają nakładowi społecznie niezbędnym.

Rozrachunek gospodarczy zmusza kierowników gospodarczych organizować pracę każdego przedsiębiorstwa w ten sposób, aby cały kolektyw włożył o najlepsze wyniki przy najmniejszych nakładach, zapewniał bezwarunkowe wykonanie ustalonych w planie wskaźników ilościowych i jakościowych, dawał krajowi więcej produkcji najwyższej jakości, przyspieszał doprowadzenia jej do odbiorców, chronił wszelkimi środkami własność socjalistyczną. Przyczynia się to do zwiększenia majątku społecznego, wzmocnienia potęgi wojenne-gospodarczej państwa socjalistycznego i wzrostu dobrobytu mas.

Rozrachunek gospodarczy wydatnia oblicze każdego przedsiębiorstwa pobudza do właściwej organizacji produkcji, zbytu, zaopatrzenia, racjonalizację całej działalności, daje szerokie możliwości ujawnienia twórczej inicjatywy wszystkich pracowników gospodarki socjalistycznej, przyczynia się do wychowania komunistycznego stosunku do pracy i produktu społecznego.

Rozrachunek gospodarczy jest kategorią, którą zrodził socjalistyczny sposób produkcji. Stanowiąc zasadniczą metodę socjalistycznego gospodarowania rozrachunek gospodarczy doskonalili się i rozwija wraz z rozwojem i utrwaleniem socjalistycznego ustroju gospodarczego.

Najbardziej charakterystyczną cechą rozrachunku gospodarczego w etapie obecnym jest głębokie jego przenikanie wewnątrz przedsiębiorstwa, do wszystkich stron jego działalności i najściślejsze związanie z ruchem mas o najlepsze wykorzystanie zasobów, o oszczędność, o zwiększanie wydajności pracy.

Jeszcze w grudniu roku 1929 Komitet Centralny WKP(b) w uchwale "O reorganizacji zarządzania przemysłem" uznał za konieczne zakończyć w najkrótszym terminie przedstawienie wszystkich bez wyjątku przedsiębiorstw przemysłowych na rozrachunek gospodarczy i doprowadzić niektóre wskaźniki rozrachunku gospodarczego do poszczególnych oddziałów przedsiębiorstwa. Uchwała ta głosiła, że "konsekwentne wprowadzenie rozrachunku gospodarczego w przedsiębiorstwach wymaga zastosowania środków do ujawnienia osiągnięć i braków poszczególnych oddziałów i wydziałów przedsiębiorstw. W tym celu przedsiębiorstwo ustalać powinno zadania planowe dla poszczególnych swych części (oddziałów i wydziałów).

W wydziałach czy oddziałach przedsiębiorstwa prowadzić należy rachunkowość wydatków miesięcznych (w tym i przypadającej na te jednostki części amortyzacji i kosztów ogólnych). Wydatki poszczególnych części przedsiębiorstwa porównywać należy z wynikami ich działalności produkcyjnej".

Tak więc szereg zasadniczych założeń wewnętrznego rozrachunku gospodarczego sformułował Centralny Komitet naszej partii jeszcze w grudniu 1929 r. Przez długi czas jednak wewnętrzny rozrachunek gospodarczy nie rozwijał się należycie. W znacznym stopniu wynikało to ztąd, że pracownicy przemysłowi, zajmujący kierownicze stanowiska, za mało interesowali się sprawami finansowo-gospodarczymi, szerokich zaś mas robotniczych i urzędniczych nie wciągnięto jeszcze do walki o najskuteczniejsze wykorzystanie zasobów każdego przedsiębiorstwa, o najlepsze wskaźniki gospodarcze jego działalności, o wpojenie i utrwalenie zasad rozrachunku gospodarczego. Bez wciągnięcia do tej akcji szerokich mas, bez skupienia uwagi na finansowo-gospodarczej stronie działalności przedsiębiorstw nie można zorganizować prawdziwego rozrachunku gospodarczego. Uwidocznia to całe doświadczenie w pracy naszego przemysłu w ostatnich latach.

Niezmiernie doniosłe znaczenie dla rozwijania wewnętrznego rozrachunku gospodarczego miały wskazania XVIII konferencji partyjnej o konieczności "wykonywania planu nie tylko przeciętnie w całym przedsiębiorstwie, jak było dotąd, lecz wykonywania planu codziennie, w każdym oddziale, w każdej brygadzie, przy każdym warsztacie i w każdej zmianie ....",

Jak widzimy wskazania XVIII konferencji partyjnej nastawiają nasz przemysł na dalsze pogłębianie wewnętrznego rozrachunku gospodarczego w zakładach przemysłowych. Chodzi tu już nie tylko o całe oddziały, lecz o poszczególne brygady, warsztaty, zmiany. Wykonanie wskazań XVIII konferencji WKP(b) wymaga konkretyzowania zadań planowych, starannego opracowania planowych normatywów wewnątrz-zakładowych, skupienia uwagi na finansowo-ekonomicznych wskaźnikach działalności przedsiębiorstwa wogóle jako całości i każdego z jego części w szczególności. Wykonanie tych wskazań wymaga wciągnięcia szerokich mas robotników i urzędników do walki o wykonanie i przekraczanie planów w zakresie wszystkich wskaźników ilościowych i jakościowych przez wszystkich pracowników przedsiębiorstwa, doprowadzenie zasad rozrachunku gospodarczego aż do poszczególnych brygad i stanowisk pracy.

Decydującym czynnikiem rozwoju wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego stał się szeroko rozwinięty: w okresie pierwszej powojennej pięcioletki stalinowskiej ogólny narodowy ruch o ponadplanową akumulację, o efektywniejsze wykorzystanie wszystkich zasobów przedsiębiorstw, o reżim oszczędności. "Istotnie troskliwy stosunek do kpiejki radzieckiej - mówił W.M. Mołotow w r. 1933 - jest najlepszą przesłanką wpojenia rozrachunku gospodarczego".⁷⁾

Robotnicy produkujący, zobowiązując się do osiągnięcia lepszych wskaźników ekonomicznych swej pracy, domagają się wprowadzenia w przedsiębiorstwie takiego porządku, który zapewniłby głębokie wpojenie zasad rozrachunku gospodarczego. Duże znaczenie dla rozwoju wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego ma wysunięty z inicjatywy mas system indywidualnych rachunków oszczędnościowych, co wymagało doprowadzenia wskaźników rozrachunku gospodarczego, do każdego uczestnika współzawodnictwa i stworzenie stosunków opartych na rozrachunku gospodarczym nie tylko w każdym oddziale, lecz także w każdej brygadzie, i na każdym stanowisku pracy.

7) W. Mołotow. W walce o socjalizm. Mowy i artykuły. Str. 409 (W borbie za socjalizm. Riecz i statji, Partizdat 1935)

Żywą ilustracją obrazującą podstawy masowych form rozrachunku gospodarczego jest powstanie t.zw. indywidualnego rozrachunku gospodarczego. Właśnie w toku współzawodnictwa socjalistycznego, wyszukując nowe możliwości i źródła akumulacji, tokarz-stachanowiec Perowski zakładów mechanicznych tow. Grigoriew wystąpił z wnioskiem, o wyznaczenie każdemu robotnikowi stałego, opartego na zasadzie rozrachunku gospodarczego, limitu na wszelkiego rodzaju nakłady, i o wprowadzenie opartych na tejże zasadzie indywidualnych rachunków, czyli indywidualnych planów gospodarzo-rozrachunkowych.

Obecnie szerokie masy pracowników przemysłowych uczestniczą czynnie w pogłębieniu i ugruntowaniu rozrachunku gospodarczego. Świadczy to, że wskazania wielkiego wodza mas pracujących towarzysza Stalina o konieczności opanowania finansowo-ekonomicznej strony produkcji wpojone zostały w świadomość milionów ludzi.

Właśnie zorganizowany wewnątrz-zakładowy rozrachunek gospodarczy zapewnia postawienie przed każdym oddziałem, brygadą, stanowiskiem pracy konkretnych zadań w zakresie obniżenia kosztów produkcji i zwiększenia produkcji o lepszej jakości. Umożliwia to masom szeroki rozmach inicjatywy w walce o wykonanie zadań planowych, o oszczędność pracy żywej i uprzedmiotowionej.

Wpojenie i ugruntowanie wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego przyczynia się do podciągania pozostających w tyle i do dalszego usprawnienia pracy przodowników, do rozwoju krytyki i samokrytyki, co jest niezmiernie doniosłym warunkiem rozwoju naszej gospodarki. Główny cel wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego polega właśnie na tym, by wciągnąć masy do walki o reżim oszczędności, o wykonanie i przekraczanie planowych zadań w zakresie wszystkich wskaźników, pobudzać do wykrywania i wszechstronnego wykorzystania wszystkich rezerw i możliwości każdego przedsiębiorstwa.

X

X

X

Niezmiernie ważnym kryterium słuszności dróg i metod ugruntowania rozrachunku gospodarczego jest zapewnienie maksymalnych osiągnięć przy wykonywaniu i przekraczaniu ustalonych przez państwo planów, na podstawie jaknajlepszego wykorzystania zasobów materialnych, pieniężnych oraz sił roboczych. Różne formy wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego wypróbowuje się ustalając stopień, w jakim

przyczyniają się one do reżimu oszczędności, do polepszenia ilościowych i jakościowych wskaźników pracy przedsiębiorstwa jako całości i każdego jego odcinka.

Wewnątrz-zakładowy rozrachunek gospodarczy przyczynić się powinien do doskonalenia techniki, technologii i organizacji produkcji, do ulepszenia organizacji pracy, do wyszukiwania najracjonalniejszych form zarządzania środkami trwałymi i obrotowymi wewnątrz przedsiębiorstw, lepszej organizacji gospodarki pomocniczej, zaopatrzenia materiałowego, zbytu, gospodarki finansowej i innych stron działalności przedsiębiorstw. Wymaga to rozciągnięcia stosunków opartych na rozrachunku gospodarczym na wszystkie odcinki pracy przedsiębiorstwa. Praktyka przodujących przedsiębiorstw wykazuje, że bez tego rozrachunku gospodarczy głównych oddziałów produkcyjnych oraz masowe formy rozrachunku gospodarczego wewnątrz nich napotykają na poważne trudności. Dlatego, chociaż wprowadzenie wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego w praktyce rozpoczyna się zwykle od głównych oddziałów i odcinków produkcyjnych, to jednak następnie powstaje konieczność przedstawienia na rozrachunek gospodarczy również oddziałów pomocniczych i obsługujących.

W przodujących przedsiębiorstwach, jak Moskiewskie, Gorkowskie i Uralskie zakłady budowy samochodów, moskiewskie zakłady narzędziowe "Kaliber", Kuźniecki kombinat hutniczy imienia Stalina, Moskiewskie Zakłady "Sierp i Młot", kombinat włókienniczy "Czerwona róża" i wiele innych, przedstawiono na rozrachunek gospodarczy nie tylko główne oddziały, lecz i pomocnicze - remontowe, transportowe, energetyczne; do walki o oszczędność wciąga się laboratoria, wydziały aparatury kontrolno-pomiarowej, oddziały użyteczności ogólnej, inne służby gospodarcze, a także wydziały zaopatrzenia, zbytu i inne odcinki zarządu zakładu.

Głównym kierunkiem rozwoju wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego, obok rozpowszechniania i doskonalenia istniejących form oddziałowego rozrachunku gospodarczego, jest obecnie masowe rozszerzanie i ugruntowanie zasad rozrachunku gospodarczego w najniższych komórkach produkcji - odcinkach, brygadach, aż do poszczególnego miejsca pracy, zwiększenie roli majstra i bragadzisty w walce o reżim oszczędności, w kierowaniu gospodarczą stroną produkcji.

Wzajemnych stosunków wewnętrznych w przedsiębiorstwie - między jego oddziałami, wydziałami, odcinkami i brygadami - nie można budować całkowicie na tych samych podstawach, jak stosunki wzajemne pomiędzy opartymi na rozrachunku gospodarczym przedsiębiorstwami.

W praktyce były próby rozszerzenia na oddziały form rozrachunku gospodarczego stosowane do przedsiębiorstw, czyli przekształcenie oddziałów w samodzielne pod względem operatywnym jednostki gospodarcze, dysponujące przydzielonymi im środkami trwałymi i obrotowymi, "realizujące" swą produkcję innym oddziałom lub dyrekcji zakładu, posiadające samodzielny bilans i własny rachunek rozliczeniowy w Banku Państwa. Próby te jednak nie dały dobrych wyników. Taka organizacja oddziałowego rozrachunku gospodarczego rozrywa sztucznie jednolity dla całego przedsiębiorstwa proces reprodukcji, zmniejsza możliwość manewrowania zasobami przedsiębiorstwa, bardziej efektywnego ich wykorzystania, przyspieszenia rotacji środków obrotowych, zwiększa koszty ogólne, narusza jedność działalności przedsiębiorstwa w zakresie produkcji, zbytu, zaopatrzenia i finansów. Tego rodzaju samodzielność operatywno-gospodarcza jest jeszcze mniej dopuszczalna w zakresie poszczególnych brygad i warsztatów.

Oddziały, odcinki, brygady, są częściami jednolitej całości - przedsiębiorstwa. Działalność ich zapewniać powinna wykonanie planu produkcyjno-finansowego z jak najmniejszymi nakładami żywej i uprzedmiotowionej pracy i z jak najmniejszymi zapasami materiałów i towarów. Rozrachunek gospodarczy oddziałów, wydziałów, odcinków, brygad pogłębia rozrachunek gospodarczy przedsiębiorstwa. Zadanie polega przede wszystkim na tym, aby doprowadzić do każdego oddziału, odcinka, brygady, miejsca pracy opartą na rozrachunku gospodarczym zależność sytuacji finansowo-gospodarczej przedsiębiorstwa od efektywności wykorzystania jego zasobów, od wyników jego działalności gospodarczej, od stopnia wykonania planowych zadań.

Wewnątrz-zakładowy rozrachunek gospodarczy zapewniać powinien warunki, umożliwiające systematyczne porównywanie w każdym oddziale, w każdej brygadzie, przy każdym miejscu pracy faktycznych nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej, oraz faktycznych zapasów materiałów i towarów z normami planowymi. Wymaga to ugruntowania odpowiedzialności osobistej, ustalenia odpowiedzialności każdego pracownika za powierzoną mu robotę, a jednocześnie zwiększa zainteresowanie każdego w wynikach swej pracy, w najoszczędniejszym gospodarowaniu zasobami przedsiębiorstwa, w wykonaniu i przekraczaniu zadań planowych. Wszelkie środki mające na celu ugruntowanie wewnątrz zakładowego rozrachunku gospodarczego powinny być skierowane na wzmocnienie, rozwój, głębsze wpajanie tych właśnie zasad rozrachunku gospodarczego oraz na zapewnienie systematycznej kontroli wewnątrz przedsiębiorstwa.

Wewnątrz-zakładowy rozrachunek gospodarczy w przedsiębiorstwie stawia zwiększone wymagania w stosunku do organizacji planowania i rachunkowości. U podstaw wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego leżeć powinny uzasadnione planowe normy nakładów i zapasów, sztywne zadania planowe w zakresie wszystkich zasadniczych wskaźników pracy każdego oddziału, odcinka, brygady starannie opracowany harmonogram, regulujący przebieg całego procesu produkcji.

Organizacja ośrodka normatywnego w przedsiębiorstwach jest jednym z najważniejszych zadań w dziedzinie ugruntowania i rozwoju wewnątrz-zakładowego. Bez należytego uporządkowanego normowania nakładów i zapasów, bez ustalenia ściśle uzasadnionych norm średnio-progresywnych dla wszystkich zasadniczych elementów nakładów i zapasów, niemożliwe jest wprowadzenie prawdziwego wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego.

Konieczne jest terminowe i staranne opracowanie planowych norm wydatków według elementów nakładów. Normy te powinny stanowić podstawę planu techniczno-przemysłowo-finansowego oddziału, brygady, odcinka, podstawę zadań planowych dla każdego pracownika przedsiębiorstwa; powinny odpowiadać warunkom i potrzebom przedsiębiorstwa, powinny się je różniczkować odpowiednio do różnego rodzaju procesów produkcyjnych, opierać je na upowszechnianiu najnowszych doświadczeń, nastawiać pracowników na zmniejszanie nakładów pracy, na jednostkę produkcji, pobudzać do doskonalenia roboty. Normy te powinny być wyrazem zaplanowanych niezbędnych społecznie nakładów pracy, przestrzeganie zaś ich musi być najważniejszym kryterium oceny pracy oddziału, brygady, odcinka i każdego pracownika przedsiębiorstwa. Na tym polega wielka ich siła mobilizująca w walce o wzrost wydajności pracy, o wprowadzenie reżimu oszczędności. Według obliczeń pracowników pewnego moskiewskiego zakładu budowy obrabiarek, zastosowanie ~~przez~~ wszystkich robotników norm średnio-progresywnych dałoby zwiększenie produkcji w 20-30 %.

Wewnątrz-zakładowy rozrachunek gospodarczy wymaga starannego opracowania planów (zadań planowych) dla każdego oddziału, odcinka, brygady i poszczególnego pracownika przedsiębiorstwa. Im dalej posunięta jest detalizacja ogólnego planu przedsiębiorstwa, tym większa jest możliwość pogłębienia wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego, podniesienia aktywności ogólnej masy pracowników przedsiębiorstwa w walce o wykonanie i przekroczenie planu. Jest rzeczą oczywistą, że zakres wskaźników planowych zwać się musi w miarę przechodzenia od przedsiębiorstwa jako całości do jego poszczególnych oddziałów, następnie do poszczególnych brygad i miejsc pracy. Plany (zadania planowe)

przeznaczone dla poszczególnych oddziałów, odcinków, brygad, obejmować z reguły wszystkie te nakłady i wskaźniki, które zależą bezpośrednio od pracy odpowiednich oddziałów, odcinków, brygad. Planowania wewnątrz-zakładowego nie można oczywiście ograniczyć do zastosowania wskaźników planu ogólno-zakładowego tylko w produkcyjnych oddziałach, brygadach i odcinkach. Musi ono obejmować planowe zadania i normatywy także dla wszystkich pomocniczych i usługowych oddziałów i wydziałów przedsiębiorstwa.

Konieczną przesłanką wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego jest, obok wewnętržno-zakładowego planowania, organizacja systematycznej rachunkowości i kontroli w zakresie wszystkich wskaźników pracy, a przede wszystkim - rachunku oddziałowego kosztu własnego, nakładów ponoszonych w poszczególnych brygadach, odcinkach i na rachunkach indywidualnych, a także zapasów materiałów i towarów. Jak wskazywał towarzysz Mołotow na pierwszej Wszechzwiązkowej Konferencji pracowników socjalistycznego przemysłu w lutym 1931 r. "bez zmuszenia do tego, by naprawdę liczono ruble i kopiejki w każdej pozycji gospodarczej nie można doprowadzić do koniecznego porządku w przemyśle i w całej robocie gospodarczej. Bez umiejętności liczenia pieniędzy przy każdej pozycji przychodowej czy rozchodowej nie można zarządzać nie tylko zjednoczeniem gospodarczym czy zakładem, lecz nawet poszczególnym oddziałem w przedsiębiorstwie"⁸⁾

Sprawom organizacji rachunkowości i kontroli udzieliła dużo uwagi XVIII konferencja WKP(b), Towarzysz Malenkov wskazywał, że "bez należytego rachunku instalacji, mienia, materiałów nie można zarządzać przedsiębiorstwem. Dyrektor przedsiębiorstwa, jeżeli chce naprawdę trzymać przedsiębiorstwo w swych rękach i pracować nie na ślepo, nie na "jakoś to będzie", powinien dobrze znać całą gospodarkę zakładu, powinien wiedzieć, gdzie i ile posiada zakład urządzeń, narzędzi, surowców, materiałów..... Wskutek zaniedbania rachunkowości w przedsiębiorstwach powstają nadmierne zapasy materiałów, gromadzi się niepotrzebny i z reguły nieskompletowany zapas wyrobów, zwiększa się ilość produkcji niezakończony i zamraża się olbrzymie środki państwowe..... Praca przedsiębiorstw, nie prowadzących mniej lub więcej normalnej rachunkowości kryje w sobie szereg niespodzianek. W przedsiębiorstwach takich nieuniknione są przerwy w produkcji wskutek niespodziewanego dla kierownika braku tego lub innego surowca,

---

8) W. Mołotow. W borbie za socjalizm, Riechi i statji str. 119.

materialów, półfabrykatów, narzędzi".⁹⁾

Prawidłowo postawiona rachunkowość zwiększa aktywność i operatywność kierowania przedsiębiorstwem, daje regularne ścisłe wiadomości o posiadanych zasobach i ich wykorzystaniu, umożliwia codzienne obserwowanie biegu wykonania planowych zadań, pod warunkiem, oczywiście, że kierownik przedsiębiorstwa chce i umie posługiwać się danymi rachunkowości i troszczy się o jej doskonalenie.

Szczególne znaczenie ma organizacja operatywnej ewidencji w zakresie zasadniczych wskaźników, w celu codziennego analizowania pracy na wszystkich odcinkach i kontrolowania jej wyników. Oczywiście, nie powinno to doprowadzać do rozdymania rachunkowości, a tym samym do wzrostu kosztów ogólnych. Przeciwnie, pracownicy zatrudnieni przy rachunkowości stają wobec zadania nieustannego upraszczania stosowanych systemów rachunkowości, domagają się jednocześnie zwiększenia jego ścisłości. Jedną z głównych dróg obniżenia kosztu rachunkowości i zwiększenia jej operatywności jest mechanizacja rachunkowości.

Doprowadzenie wskaźników planu ogólno-zakładowego do każdej komórki przedsiębiorstwa do każdego pracownika, oraz organizacja systematycznej ewidencji wykonania zadań planowych jest najważniejszą przesłanką wykorzenienia elementów odpowiedzialności anonimowej w przedsiębiorstwach i ustalenia odpowiedzialności każdego pracownika za powierzoną mu robotę, za oszczędne gospodarowanie zasobami przedsiębiorstwa.

"Brak odpowiedzialności osobistej -- to brak wszelkiej odpowiedzialności za powierzoną pracę, za mechanizmy, za warsztaty, za narzędzia. Oczywiście przy takim braku odpowiedzialności nie może być mowy o poważniejszym wzroście wydajności pracy, o ulepszeniu jakości produkcji, o troskliwym stosunku do mechanizmów, warsztatów, narzędzi",¹⁰⁾ mówił towarzysz Stalin w r.1931 na naradzie pracowników gospodarczych.

Konsekwentne wcielenie w życie zasad rozrachunku gospodarczego wymaga takiego zorganizowania tej sprawy, by nie pozostawało już miejsca na nakłady, za które nikt nie ponosi odpowiedzialności. Każdy

9) G.M.Malenkow. O zadaniach partyjnych organizacji w dziedzinie przemysłu i transportu. (O zadaniach partyjnych organizacji w obszarze przemysłowości i transportu, Gospolitizdat, 1941, str.15,16).

10) J.Stalin. Zagadnienia Leninizmu, str.337 (11 wyd. ros.)

nakład zaliczać należy na te oddziały, brygady, odcinki, i na te osoby, od których nakład ten bezpośrednio zależy.

Zasady rozrachunku gospodarczego wymagają przydzielenia środków trwałych poszczególnym oddziałom, odcinkom, brygadam, różne zaś rodzaje przedmiotów wyposażenia technicznego - poszczególnym robotnikom, przy czym wkłada się na każdego z nich administracyjną i materialną odpowiedzialność za utrzymanie i racjonalne wykorzystanie tych środków. Należy w bardziej zdecydowany sposób wprowadzać posiadane w tym zakresie doświadczenie przedsiębiorstw produkcyjnych. Rzeczą niezbędną jest również wykorzystać doświadczenie produkcyjnych przedsiębiorstw, które opracowały normatywy środków obrotowych według miejsc przechowywania i wykorzystania materiałów oraz ustaliły odpowiedzialność właściwych oddziałów, wydziałów i służb za stan zapasów produkcyjnych, za ich kompletność, koszt własny i t.d. Doskonalić należy stosunki wzajemne pomiędzy oddziałami i wydziałami przedsiębiorstwa, domagając się, by ustalona została odpowiedzialność każdego z oddziałów, każdego wydziału, brygady, a także poszczególnych pracowników za straty spowodowane przez nich innym jednostkom przedsiębiorstwa.

Przydzielanie zadań planowych każdemu z pracowników przedsiębiorstwa, zorganizowanie systematycznej ewidencji wykonania zadań planowych, prowadzenie odpowiedzialności osobistej za skutki swej działalności wzmacniają, wynikające z cech szczególnych i zalet naszego ustroju społecznego, zainteresowanie każdego z pracowników przedsiębiorstwa socjalistycznego w wynikach swej pracy, w najoszczędniejszym wykorzystaniu zasobów, w wykonaniu i przekraczaniu zadań planowych.

Barażo ważnym czynnikiem zwiększenia tego zainteresowania są różne formy społecznego uznania i zachęty w stosunku do dużych wyników pracy: bodźce natury materialnej, nadawanie tytułów honorowych, wydawanie dyplomów, zatyczanie chorągiewek przy miejscach pracy stachanowców, wciągnięcie nazwisk czołowych pracowników na tablicę honorową, omówienie zdobytych osiągnięć na łamach prasy.

XVIII konferencja partyjna zobowiązała do "dośćkiego i konsekwentnego stosowania do dobrych pracowników zasady zachęty materialnej realizowanej w formie systemu płacy akordowej dla robotników, systemu premiowego dla pracowników zajmujących stanowiska kierownicze oraz w formie wyższej zapłaty za pracę wykwalifikowaną w porównaniu do niewykwalifikowanej."

Produkujące przedsiębiorstwa przemysłowe nabyły duże doświadczenie w sprawie umiejętnego wykorzystania płacy i systemu dodatkowego pre-

miowania przodowników, jako bardzo skutecznych dźwigni ekonomicznych w planowym kierowaniu gospodarką. Dobrze skonstruowana płaca akordowa i system premiowania pobudzać muszą nie tylko do wykonania planu co do ilości produkcji, lecz również do podniesienia jakości produkcji, oszczędnego zużycia surowców, materiałów, paliwa, energii elektrycznej, zlikwidowanie strat. W szeregu gałęzi produkcji stosowany obecnie system płac robotniczych wprost przewiduje przyznawanie i wypłatę specjalnych premii za zaoszczędzenie materiałów, paliwa, i t.d. Pracowników zajmujących kierownicze stanowiska i personelu inżynierjno-technicznego premiuje się za wykonane i przekroczenie planów produkcji na podstawie uchwały Rady Ministrów ZSRR z dnia 29 sierpnia 1946 r. Na mocy tej uchwały premie mogą być przyznawane tylko pod warunkiem wykonania państwowego zadania w zakresie kosztu własnego. Zadanie polega na tym, aby premiowanie było oparte na wskaźnikach maksymalnie skonkretyzowanych i zróżniczkowanych, a przy tym tak, aby wskaźniki te w najwyższym stopniu odzwierciedlały rzeczywiste osiągnięcia premiowanych. Tak np. w niektórych przedsiębiorstwach zrobiono słusznie wprowadzając premiowanie pracowników wydziałów zbytu i zaopatrzenia nie według ogólnych wyników pracy przedsiębiorstwa jako całości, lecz według wyników pracy w zakresie zaopatrzenia i zbytu.

Bardzo ważne jest badanie praktyki premiowania za najlepsze wskaźniki w zakresie rozrachunku gospodarczego. Rząd wyraził zgodę na takie premiowanie (w granicach do 150 % płac podstawowych) w przedsiębiorstwach budowy maszyn rolniczych pod warunkiem koniecznym, że dane przedsiębiorstwo stosuje w praktyce dokładnie opracowane normy progresywne.

Premie pieniężne dla dobrze pracujących powinno się kojarzyć jak najściślej z troskliwością o warunki codziennej pracy i bytu pracowników przedsiębiorstwa, o ochronę ich zdrowia, zapewnienie im kulturalnego odpoczynku i t.d.; pierwszeństwo zaś dawać należy przodownikom.

Prawidłowa organizacja wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego i wszechstronne jego wykorzystanie w walce o ulepszenie pracy przedsiębiorstwa wymaga codziennej i wytrwałej pracy organizacyjnej, codziennego kierownictwa ze strony właściwych organów zarządu przedsiębiorstwa, partyjnych, zawodowych i innych organizacji społecznych, systematycznej kontroli funkcjonowania rozrachunku gospodarczego na podstawie faktycznych wyników produkcji w każdym oddziale, na każdym odcinku, w każdej brygadzie i przy każdym miejscu pracy. Praktyka wy-

kazuje, że tylko tam, gdzie dyrektor przedsiębiorstwa oraz organizacje partyjne, związkowe i komсомolskie udzielają rozrachunkowi gospodarczemu dosyć uwagi i bodziennie kietują się wykonywaniem, - za pewniony jest konsekwentny rozwój rozrachunku gospodarczego i osiąga się poważne, realne wyniki gospodarcze jego wprowadzenia.

Niezmiernie duże znaczenie w sprawach wpojenia i doskonalenia wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego ma dobre postawienie w przedsiębiorstwie masowej pracy partyjnej i systematyczne wyjaśnianie doświadczeń przodowników.

Organizacje partyjne stoją na czele współzawodnictwa socjalistycznego, działalności racjonalizatorskiej, ujawniają i wszelkimi sposobami popierają inicjatywę szeregowych robotników i urzędników, prowadzą na dużą skalę prace nad podniesieniem poziomu ideowo-politycznego pracowników przedsiębiorstwa, nad podniesieniem ich wykształcenia ekonomicznego, wykorzystują wszelkie środki propagandy i agitacji ku rozpowszechnianiu najnowszych doświadczeń.

W ostatnich czasach prasa nasza poświęca dużo uwagi sprawie oświećlania i uogólniania doświadczeń pracy przodujących przedsiębiorstw socjalistycznego przemysłu i innych gałęzi gospodarki narodowej. Pomimo to osiągnąć w tym zakresie nie można uznać za wystarczające. Pisma poszczególnych resortów i gałęzi gospodarki bardzo słabo oświećlają stronę ekonomiczno-finansową pracy przedsiębiorstw, a bez tego niemożliwą jest ~~wzrost~~ doświadczeń przy wprowadzaniu wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego. Bardzo opóźnia oświećlanie przodujących doświadczeń a w szczególności ~~ich~~ popularyzację nasze pismo "Woprosy Ekonomiki". Bardzo rzadko ukazują się monografie poświęcone szerokiemu i głębokiemu oświećleniu i uogólnieniu pracy czołowych przedsiębiorstw, oraz twórczej współpracy pracowników nauki i praktyki.

Prawdziwy wewnątrz-zakładowy rozrachunek gospodarczy, zastosowanie jego zasad przy każdym miejscu pracy, w stosunku do każdego uczestnika procesu produkcyjnego opiera się o najwyższą aktywność mas, o twórczą koleżeńską współpracę robotników, personelu inżynieryjno-technicznego i urzędniczego, o udział całego kolektywu pracowników przedsiębiorstwa w planowaniu wewnątrz-zakładowym, w ewidencji, w kontroli i w pobudzaniu do dobrej roboty. Im bardziej czynny jest udział mas w całej tej akcji, tym bardziej konkretne i bardziej uzasadnione są zadania planowe, tym ściślejsza i bardziej operatywna jest rachunkowość, tym ostrzejsza i głębsza jest kontrola, tym sku-

teczniejsze i różnorodniejsze są formy i metody zachęty. W związku z tym szczególnie duże znaczenie ma organizacja szkolenia ekonomicznego kadr przemysłowych. Jak wykazuje doświadczenie produkujących przedsiębiorstw (Gorkowskie zakłady samochodowe im. Mołotowa, Kombinat "Triŕzhgornaja Manufaktura i inne) poważne wyniki dają szkoły rentowności, seminaria w zakresie zasadniczych problemów gospodarki przedsiębiorstwa i t.d. Należy koniecznie przyspieszyć przygotowanie i wydanie literatury szkoleniowej, naukowej o wysokiej jakości, dotyczącej ekonomiki przemysłu i poszczególnych jego gałęzi, a szczególnie - ekonomiki przedsiębiorstwa przemysłowego, wzmóc działalność Wszechzwiązkowego towarzystwa do spraw krzewienia wiedzy politycznej i naukowej w dziedzinie propagandy wiedzy ekonomicznej.

Wpojenie i ugruntowanie rozrachunku gospodarczego we wszystkich przedsiębiorstwach, najściślej skojarzenie tej sprawy z rozwojem współzawodnictwa socjalistycznego stanowią jedno z najważniejszych zadań pracowników przemysłu i innych gałęzi gospodarki narodowej. Zadanie to rozwiązuje się pomyślnie drogą wszelkich środków zachęty i rozwoju twórczej inicjatywy mas, współpracy pracowników nauki i praktyki, głębokiej syntezy i wykorzystania czołowych doświadczeń na podstawie genialnych dyrektyw wielkiego Stalina.

=====